

การเรียนการสอนสาขาพยาบาลศาสตร์ ในยุคศตวรรษที่ 21

Teaching and learning in the discipline of nursing in the 21st century

วิภาดา คุณาวิกติกุล Ph.D.* FAANWipada Kunaviktikul Ph.D.*

บทคัดย่อ

ยุคศตวรรษที่ 21 มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นมากมาย ทำให้ทุกคนต้องปรับตัวในการทำงานแบบใหม่ ซึ่งรวมทั้งพยาบาลก็ต้องเรียนรู้ในการใช้วิธีการใหม่และหลากหลายในการเรียนการสอนในทุกหนทุกแห่งที่ทำงาน ซึ่งมีความแตกต่างไปจากที่ผ่านมา วิธีการจัดการเรียนการสอนแตกต่างไปจากเดิมที่เน้นเนื้อหาและความรู้มากกว่าประสบการณ์การเรียนรู้ สาขาพยาบาลศาสตร์ในปัจจุบันและในอนาคตต้องการพยาบาลที่สามารถคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์และมีทักษะการติดต่อสื่อสารและเป็นผู้มีความรู้ ผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลต้องได้รับการเตรียมพร้อมสำหรับการปฏิบัติในศตวรรษที่ 21 โดยการศึกษาต้องมีทั้งภาคทฤษฎีที่เหมาะสม ภาคปฏิบัติในห้องทดลองและการปฏิบัติการพยาบาลในสถานการณ์จริง เพื่อให้เชื่อมโยงกับกับสภาพการณ์จริงให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

Abstract

Many changes have occurred in the 21st century requiring people's adaptation to new ways of doing things. This includes nurses now having to learn to use multiple and innovative ways of teaching and learning in all spheres of practice. This is so different to the past when teaching and learning methods focused on content or knowledge than learning experience. Nurse science today and into the future requires nurses to possess strong critical thinking and problem solving skills, as well as creativity, and a high level of communication skills and knowledge. Nurse graduates prepared for 21st century practice need education that involves relevant theory, laboratory, and practice, that is linked to real life practice to enable them to function efficiently and effectively.

* ศาสตราจารย์และคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 * Professor, Dean Faculty Nursing, Chiang Mai University

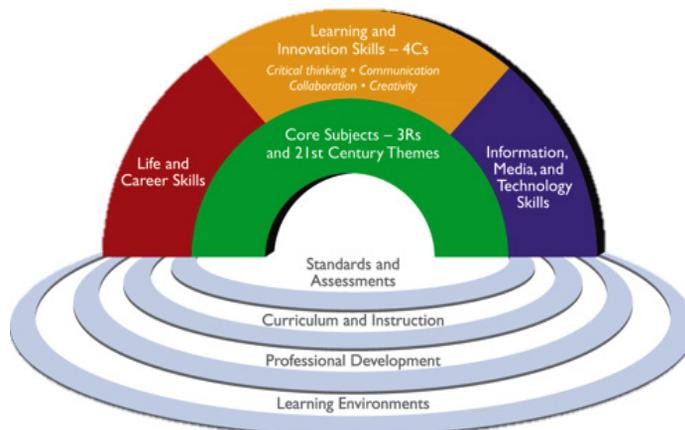
บทนำ

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างมากมายทั่วโลกแทบทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการศึกษาตลอดจนด้านเทคโนโลยี ซึ่งเกิดขึ้นตลอดเวลาโดยไม่หยุดนิ่ง ทำให้เกิดความสะดวกรสบายมากขึ้นหลายอย่างในการดำรงชีวิตของผู้คนในสังคม อย่างไรก็ตามทำให้ต้องมีการปรับตัวมากมายต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิธีการแสวงหาความรู้ของผู้คนก็เช่นกัน กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต โดยการที่เคยได้รับความรู้จากการบอกเล่า การสอนโดยผู้รู้ หรือจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ทำให้การปฏิบัติงานเป็นลักษณะการทำตามที่ได้รับการสอนหรือทำตามสิ่งที่เคยปฏิบัติเดิมๆ สืบต่อกันมาโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง แต่ในสภาพปัจจุบันต้องมีการพัฒนาการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ให้ดีขึ้นจากเดิมอยู่ตลอดเวลา มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินความสำเร็จขององค์กร ซึ่งผู้ปฏิบัติงานทุกคนต้องเข้าใจและปรับปรุงพัฒนางานให้เกิดนวัตกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กรในการทำงานอยู่ตลอดเวลา ทำให้การได้มาซึ่งความรู้ใหม่ๆ มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นการเรียนรู้จะถูกเปลี่ยนจากการบอกเล่าและการสอนเพียงอย่างเดียวไปสู่การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง ได้แก่ สิ่งแวดล้อม ชีวิตประจำวัน การทำงาน การพูดคุยกับผู้รู้ และสื่อต่างๆ ที่มีอยู่มากมาย โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสิ่งสนับสนุน ทั้งนี้สิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความรู้ที่

ทันสมัยของบุคคลคือ ความสนใจ ความใฝ่รู้ ของผู้ต้องการเรียนรู้ หรือนักศึกษา ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้เหล่านั้นเพื่อนำไปใช้อย่างเหมาะสมและถูกต้อง ในสังคมยุคศตวรรษที่ 21 นี้ รวมทั้งการเรียนรู้ในสาขาพยาบาลศาสตร์ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

การเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21

โลกในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เริ่มมาแล้วหลายปี เป็นยุคที่ทำให้ความสามารถของนักรการศึกษาทุกระดับอย่างมากที่จะต้องมีการเตรียมการผู้เรียนทุกระดับ เพื่อการเป็นผู้ที่สามารถดำรงตนในโลกยุคนี้ เท่าที่ผ่านมามีนักการศึกษาทั่วโลกตระหนักและให้ความสำคัญต่อการเตรียมการดังกล่าวเป็นจำนวนมากไม่น้อย ดังจะเห็นได้จากข้อเขียน แง่คิด และแนวทางการดำเนินการจัดการศึกษาที่หลากหลาย โดยหลายๆ เรื่องมีความคิดเห็นและข้อเสนอในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่มีความคล้ายคลึงกันหลายด้าน อย่างไรก็ตามผู้เชี่ยวชาญขอเสนอแนวคิดของภาคีเพื่อทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่เสนอโดยเบลแลนกาและเบรนต์ (Bellanca, & Brendt, 2010) ที่ได้นำเสนอภาพเป็นโมเดลความคิดของทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ให้เห็นภาพรวมของแนวคิดนี้ซึ่งเข้าใจได้ไม่ยาก ประกอบไปด้วยองค์ประกอบและทักษะที่หลากหลาย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (Partnership for 21st Century Skills ([www. 21stcenturyskill.org/p21.org/our-work/p21-framework](http://www.21stcenturyskill.org/p21.org/our-work/p21-framework)))

กรอบแนวคิดของทักษะนี้กล่าวถึง การเตรียมการพื้นฐานของทักษะในวิชาแกนหรือโครงสร้างของการเรียนรู้ ไปสู่แนวคิดสำคัญของการเรียนรู้ ทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และสุดท้ายจะอธิบายเกี่ยวกับทักษะชีวิตในการทำงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (Bellanca & Brendt, 2010; วิจารณ์ พานิช, 2556ก และข).

1. โครงสร้างพื้นฐานหรือที่เรียกว่าวิชาแกนของกรอบแนวคิดนี้ (core subjects) ได้แก่ วิชา ภาษาอังกฤษซึ่งเน้นที่การอ่านและการใช้ภาษา นอกเหนือจากภาษาอังกฤษแล้วยังมีภาษาอื่นๆ ที่นิยมใช้มากด้วย วิชา เศรษฐศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาคณิตศาสตร์ วิชา ภูมิศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์ วิชาศิลปะ วิชาการ ปกครองและวิชาหน้าที่พลเมือง

2. แนวคิดสำคัญหรือธีมของการเรียนรู้ของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21(21st century theme) ได้แก่ ด้านจิตสำนึกที่มีต่อโลก ความรู้พื้นฐานด้านการเงิน เศรษฐกิจ ธุรกิจ และการเงิน การเป็นผู้ประกอบการ รวมทั้งการมีความรู้พื้นฐานด้านการเป็นพลเมืองที่ดี ความรู้พื้นฐานด้านสุขภาพและความรู้พื้นฐานด้านสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

3. ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม หรือทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (learning and innovation skills) ประกอบด้วย ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหา และการสื่อสารและการร่วมมือกันทำงาน รวมทั้ง ทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี

4. ทักษะชีวิตและการทำงาน (life and career skills) ได้แก่ การมีความยืดหยุ่นและความสามารถในการปรับตัว ความคิดริเริ่มและการชี้นำตนเอง ทักษะทางสังคม ทักษะการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม ตลอดจนทักษะด้านการเพิ่มผลผลิตการเป็นผู้นำและความรับผิดชอบ

ทั้งนี้ในการทำให้เกิดผลสำเร็จในดำเนินการให้ให้เกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นั้น จำเป็นต้องมีระบบสนับสนุนที่สำคัญซึ่ง ได้แก่ มาตรฐานและการประเมินผล (standards and assessments) หลักสูตรและการเรียนการสอน (curriculum and instruction) ที่สอดคล้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การพัฒนาทางวิชาการ

(professional development)และวิชาชีพรวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ (learning environment) (Partnership for 21st Century Skills, 2015)

กรอบแนวคิดที่นำเสนอข้างต้นจึงเปรียบเสมือนแนวทางในการจัดการศึกษาทุกระดับให้มีความครอบคลุมอย่างเป็นองค์รวมของผู้ที่จะดำเนินชีวิตในศตวรรษนี้ รวมทั้งการจัดการศึกษาในสาขาพยาบาลศาสตร์ ซึ่งเป็นศตวรรษแห่งสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายและตลอดเวลา

การเรียนรู้ในสาขาพยาบาลศาสตร์

การจัดการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ก็เช่นเดียวกับสาขาอื่นๆ หลายสาขาวิชา โดยเฉพาะในสายวิชาชีพด้านสุขภาพ นอกเหนือจากการปฏิบัติงานโดยทั่วไปแล้วยังต้องมีความรับผิดชอบในการให้ผู้รับบริการมีภาวะสุขภาพที่ดีตามสภาวะของแต่ละบุคคลอีกด้วย อย่างไรก็ตามในสภาพการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาย ผู้เรียนในศตวรรษนี้จึงมีความแตกต่างจากผู้เรียนในสมัยที่ผ่านมาโดยสิ้นเชิง เนื่องจากเป็นยุคที่มีการใช้คอมพิวเตอร์หรือเทคโนโลยีใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ความสนใจของผู้เรียนจึงมุ่งสู่เรื่องที่มีความสนใจของตนเป็นสำคัญและศึกษาด้วยตัวเอง ผู้เรียนจะมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และชอบในการเรียนรู้กับกลุ่มที่มีความสนใจคล้ายกันมากกว่าเรียนจากผู้สอนเพียงอย่างเดียว ประกอบกับในปัจจุบันความรู้ในเชิงหลักการ ทฤษฎีต่างๆ สามารถแสวงหาจากแหล่งต่างๆ มากมายและสามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้ทุกเวลาตามความต้องการ ดังนั้นผู้สอนจำเป็นต้องตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้และปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อผู้เรียนให้เป็นบัณฑิตแห่งศตวรรษที่ 21 ตามเป้าหมายอย่างแท้จริง ซึ่งครอบคลุมทั้งการจัดการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติการเรียนการสอนในภาคทฤษฎีทางการพยาบาล ผู้สอนต้องประเมินจากผู้เรียน ในด้านความรู้พื้นฐาน คุณลักษณะความสามารถพิเศษ และอื่นๆ การจัดกลุ่มผู้เรียน และนำมาวางแผนการสอนซึ่งอาจจะแตกต่างกันในแต่ละกลุ่ม มีการมอบหมายงานให้นักศึกษาค้นคว้าก่อนเข้าห้องเรียน

การจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายโดยอาจจัดการเรียนการสอนแบบห้องเรียนกลับทิศทาง (flip class room) การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นหลัก (problem-based learning) ซึ่งพบว่าในสาขาพยาบาลศาสตร์นั้น ทำให้นักศึกษาพยาบาลได้พัฒนาตนเองและพัฒนากระบวนการคิด (Klunklin, Subpaiboongid, Keitlertnapha, Viseskul & Turale, 2011) การใช้เทคโนโลยีอื่นๆ เช่น อีเลิร์นนิ่ง เฟสบุค อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนการสอนควรให้มีการติดต่อสื่อสารสองทางได้ตลอดเวลาโดยการใช้เทคโนโลยีต่างๆ แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ให้มีการสอนแบบบรรยายในห้องเรียนเลย ทั้งนี้ต้องขึ้นกับเนื้อหาวิชาด้วย อย่างไรก็ตามควรจะมีการอภิปรายหรือสนทนาระหว่างผู้เรียนและผู้สอนนอกเหนือจากการบรรยายด้วยเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ร่วมไปด้วย นอกจากนี้ การมอบหมายงานและการประเมินผลก็อาจจะเป็นวิธีการเสริมสร้างความเข้าใจในเนื้อหาวิชาได้ดียิ่งขึ้น และยังทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจว่านักศึกษาเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้เพียงใด การเรียนรู้โดยการให้นักศึกษาสะท้อนคิด (reflective) ก็เป็นส่วนที่จะช่วยให้นักศึกษาได้กลับมาคิดทบทวน เข้าใจ เกิดการพัฒนาและทำให้เกิดการเรียนรู้มากขึ้น (ศรีนวล วิวัฒน์คุณูปการ และวิภาดา คุณาวิทกุล, 2548) ซึ่งวิธีการจัดการเรียนการสอนสามารถทำได้หลากหลายวิธีด้วยกัน

สำหรับการเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการพยาบาลก็เช่นเดียวกัน ผู้สอนก็ต้องประเมินผู้เรียนในด้านความรู้ ความสามารถที่เกี่ยวข้องกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทุกด้าน ตลอดจนความสนใจ และจัดกลุ่มผู้เรียนให้เหมาะสม มอบหมายงานและความรับผิดชอบให้นักศึกษา แทนการสอนโดยผู้สอนเพียงอย่างเดียว การเรียนการสอนในห้องปฏิบัติการพยาบาลถือได้ว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะทำให้นักศึกษาได้ลงมือปฏิบัติตามสถานการณ์ที่เสมือนจริงหรือการจำลองการปฏิบัติการพยาบาล เพื่อให้นักศึกษาเกิดความมั่นใจก่อนการฝึกปฏิบัติจริง ผู้สอนควรให้โอกาสแก่นักศึกษาได้ปฏิบัติด้วยตนเองให้มากอย่างเต็มที่ และเพิ่มพูนการฝึกทักษะการ

ตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ และการแก้ปัญหาที่อาจพบในการฝึกปฏิบัติจริงในแหล่งฝึก ดังนั้นในห้องปฏิบัติการพยาบาลควรให้นักศึกษาได้ใช้เทคโนโลยีต่างๆ ในการเรียนรู้ด้วยโดยสามารถเรียนรู้จากสื่อและโปรแกรมคอมพิวเตอร์ประกอบด้วยเป็นต้น

นอกจากนี้การเรียนการสอนในภาคปฏิบัติการพยาบาล ถือว่ามีความสำคัญยิ่งต่อการเป็นพยาบาลที่มีความสามารถให้การพยาบาลต่อไปในอนาคต ผู้สอนจำเป็นต้องให้โอกาสนักศึกษาในการฝึกปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ของกระบวนการวิชาอย่างแท้จริงทั้งในสถานบริการสุขภาพทุกระดับและในชุมชน ดังนั้นกระบวนการฝึกปฏิบัติทุกระดับวิชา ผู้เรียนควรจะได้เรียนรู้ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ทุกทักษะ ร่วมไปกับการใช้ความรู้ที่เรียนมาจาก วิชาที่เป็นพื้นฐานโครงสร้างหรือวิชาแกนที่ผ่านมา โดยการมอบหมายงานและให้นักศึกษาได้มีโอกาสฝึกทักษะการเป็นผู้นำซึ่งประกอบด้วย การติดต่อสื่อสาร การมีมนุษยสัมพันธ์ การตัดสินใจ การคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น การเข้าใจในผู้ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน และการใช้เทคโนโลยีในการฝึกปฏิบัติการพยาบาล นอกจากนี้ผู้สอนควรเน้นในด้านคุณธรรม จริยธรรมในการให้การพยาบาลทุกด้านด้วย เพิ่มเติมจากทักษะที่กล่าวไปแล้ว

สรุป

ดังกล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในสาขาพยาบาลศาสตร์นั้น ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษาพยาบาลจะเกิดทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 นี้ได้ในทุกรูปแบบ โดยสามารถทำได้ตั้งแต่การเรียนการสอนภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติการพยาบาลในห้องปฏิบัติการพยาบาล และภาคปฏิบัติในสถานการณ์จริงทั้งในสถานบริการสุขภาพทุกระดับและในชุมชน นอกเหนือจากการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตร์แล้ว (concise) การจัดประสบการณ์ชีวิตอื่นๆ หรือการจัดกิจกรรมให้นักศึกษาทุกเรื่อง เช่นการปฐมนิเทศ การจัดโครงการสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตทุกกิจกรรม รวมทั้งการอยู่ร่วมกันใน

หอพักและกิจกรรมอื่นๆ ก็เป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนและ
เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักศึกษาให้เป็นบัณฑิตแห่ง

ศตวรรษที่ 21 และสามารถอยู่ในสังคมที่มีการ
เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- วิจารณ์ พานิช. (2556 ก). *ครูเพื่อศิษย์ สร้างห้องเรียนกลับทาง*. กทม: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- วิจารณ์ พานิช. (2556 ข). *การสร้างการเรียนรู้สู่ศตวรรษที่ 21*. กทม: มูลนิธิสยามกัมมาจล.
- ศรีนวล วิวัฒน์คุณูปการ และวิภาดา คุณาวิกตกุล. (2548). *การเรียนรู้โดยการสะท้อนคิด*. ศูนย์ความเป็นเลิศทางการศึกษาพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Bellanca, J., & Brendt, R.(Eds). 2010. 21st Century skills: Rethinking how students learn. Bloomington: Solution Tree Press.
- Klunklin, A ., Subpaiboongid, P., Keitlertnapha, P., Viseskul ,N., & Turale, S.(2011). Thai nursing students' adaption to problem-based learning: a qualitative study. *Nurse Education in Practice*. 11(6):370-374.
- Partnership for 21st Century Skill. (2008). Framework for 21st century learning. Assessed at www.21stcenturyskills.org/p21org/our-work/p21framework on February 10, 2011.